

Кантрольны тэкст экскурсіі

«Шматграннасць паэтычнага генія Янкі Купалы. 20-я гады ў жыцці і творчасці»

Выканала: Лазарава Д.А.

31 СБ група

Кіраўнік: Ленко І.А.

Добры дзень! Мяне завуць Дар'я і сення я вітаю Вас у зале, якая прысвечана 20-м гадам у жыцці Янкі Купалы. Гэтыя гады былі занадта складаныя для ўсяго беларускага народа і пісьменніка асабіста. Пачнем нашу экскурсію за смаленскага перыяда. Тут, з канца 1917 г. да студзеня 1919 г. па вуліцы Малой Багаслоўскай і жыў Янка Купала. Смаленск прытуліў пісьменніка ў самім сваім сэрцы. Мастак Арлен Кашкурэвіч, прадстаўнік беларускай школы графікі, захаваў гэтую сувязь чалавека і горада на аднаіменнай рабоце, якую мы бачым на верхнім поясе экспазіцыі. А знешнасць ужо сталага статнага мужчыны захаваў для нас вось гэты фотаздымак, зроблены ў 1918 г.

Янка Купала, адвечны сын сваей бацькаўшчыны, вельмі хваляваўся за тое, што адбываецца ў роднай краіне. На долю Беларусі ў той час выпала нямала: як быццам учора пракацілася Першая сусветная вайна, загінула неверагодная колькасць людзей, а народ страціў свае адчуванне “беларускасці”. Надзвычай тонка і дакладна адлюстраваны пачуцці народа падчас рэвалюцыі 1917 г ў панарамным палатне Людвіга Асечкага “Кастрычніцкія дні на Беларусі” Кожная вострая і напружаная колерам дэталі складае велізарны ўзор жаху і болю нашых людзей. Чырвань і холад блакіту, шырока разінутыя вочы і схіленыя ад пакуты галовы, роўны стан чалавека і скручаныя сцены - ўсе гэта - выяўленні неверагодна цяжкага становішча беларускай рэальнасці канца 20-х гадоў.

Задушаны абставінамі на радзіме, Янка Купала амаль тры гады не пісаў ніводнага радка. 1918-ты год ставіць кропку ў Першай сусветнай вайне і абвешчае Беларускаю Народную рэспубліку – першую спробу ў незалежнасць белаоусаў. Паэт настолькі натхніўся гэтым, што зараз жа разарваў тры гады маўклівасці і напісаў аж 5 вершаў за адзін дзень. Напрыклад, санет “Для Бацькаўшчыны”.

“Я ўзноў заснуўшую было жалейку

Бяру і пробую у ёй галасоў...”

Чаму ж ен звяртаецца менавіта да жалейкі? Таму, што першы паэтычны зборнік Янкі Купалы, выдадзены ў 1908 годзе, маў назву “Жалейка”. У звароце вернага сына да сваёй радзімы, у саміх радках чуеш, як яго жалейка зноў зайграла.

У асяроддзі паэта ў тыя гады было шмат аднадумцаў. Першым з іх трэба адзначыць вядомага беларускага пісьменніка, літаратуразнаўца, лексікографа Максіма Гарэцкага (1893–1938). Пазнаёміла іх “Наша ніва”, рэдактарам якой быў Купала падчас таго, як Гарэцкі друкаваў нататкі пра розныя падзеі ў Магілёўскай губерні. Але са Смаленска пачаліся найбольш шчырыя і сяброўскія адносіны паміж мужчынамі. Брат М. Гарэцкага, Гаўрыла Іванавіч, які таксама ў той час жыў у Смаленску, успамінаў: “У 1918 годзе ў Смаленску жыў і Янка Купала з маладою жонкаю Уладзіславай Францаўнай, жылі яны на Малой Багаслоўскай вуліцы, у прыдаліннай частцы горада, у аднапавярховым доме. Купала досыць часта запрашаў Максіма ў госці, брат і мяне браў з сабою. Хоць і цяжка жылося ў той час, але Уладзіслава Францаўна заўсёды была выключна гасціннай і жыццярадаснай. Купала і брат разглядалі кнігі па гісторыі Смаленска і Мсціслава, па этнаграфіі Беларусі і Смаленшчыны, па нумізматыцы... Купала і брат гаварылі пра беларускую літаратуру, этнаграфію, гісторыю...

Менавіта вершам смаленскага перыяду “Для Бацькаўшчыны” Янка Купала падтрымлівае абвяшчэнне незалежнасці Беларусі – гэтай амаль галоўнай падзеі беларускай гісторыі XX стагоддзя. У гэтым вапросе неабходна звярнуцца да гісторыі. 5-18 снежня 1917 года ў Мінску, ў гарадскім тэатры, які зараз мае назву Нацыянальны акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы, адбыўся I Усебеларускі з’езд. У ноч з 17 на 18 снежня 1917 г. з’езд быў раз агнаны бальшавікамі і працягваў сваю работу канспіратыўна. Але ён звярнуўся 21 лютага 1918 г. з Першай Устаўной граматай да народаў Беларусі і стварыў першы ўрад Беларусі. Перад Вамі фатаграфія першага ўраду БНР, які называўся Народны Сакратарыят: (злева направа, сядзяць) Алесь Бурбіс, Янка Серада,

Язэп Варонка (старшыня), Васіль Захарка; (стаяць) Аркадзь Смоліч, Пётра Крачэўскі, Кастусь Езавітаў, Антон Аўсянік, Лявон Заяц.

Але незалежнасць Беларусі ўзмацнілася пасля падпісання Савецкай Расіяй Брэсцкага міру 1918 г. 19 сакавіка 1918 г. была выдадзена Другая Устаўная грамата да народаў Беларусі, па якой краіна фармальна абвешчалася Беларускай Народнай рэспублікай, закладваўся канстытуцыйны лад БНР як дэмакратычнай дзяржавы. 25 сакавіка 1918г. была прынята Трэцяя Устаўная грамата. Ад гэтага часу Беларусь сапраўды абвешчалася незалежнай і вольнай дзяржавай.

Незалежнасць БНР не адпавядала інтарэсам суседніх дзяржаў. Як пішуць сучаснікі стварэння БНР, “беларусы былі занадта слабыя як у жыцці сваім культурна-нацыянальным, так эканамічным і палітычным”. 24 сакавіка 1920 года Янка Купала напісаў трагічны верш, прысвечаны другой гадавіне абвешчэння БНР, самастойнасць і незалежнасць якой засталіся толькі на паперы. Рукапіс верша “25.03.1918 – 25.03.1920. Гадаўшчына- памінкі” знаходзіцца ў экспазіцыі. Нагадаем яго радкі:

*“Не свята светлае спраўляці
Сягоння будзе наш народ,
А трызну па айчызне-маці
Ён справе ў гэты цяжкі год”*

Уздым нацыянальнага вызваленчага руху на Беларусі, абвешчэнне БНР 25 сакавіка 1918 года падштурхнулі большавіцкі ўрад у Маскве да фармальнага прызнання права беларускага народа на самавызначэнне і нацыянальную дзяржаўнасць. 30-31 снежня 1918 г. 6-ая Паўночна-Заходняя канферэнцыя РКПб, якая адбылася ў Смаленску, абвясціла стварэнне БССР. Маніфестам Часовага рабоча-сялянскага савецкага ўрада Беларусі З. Жылуновіч (Цішка Гартны) абвясціў 1 студзеня 1919 г. утварэнне БССР. Гэты чалавек – вядомы пад псеўданімам Цішка Гартны пісьменнік, аўтар не толькі мастацкай прозы, але і лёсавызначальнага “Маніфеста” аб стварэнні Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі, першы хто паставіў пад ім свой подпіс і старшыня

Часовага ўраду Савецкай Беларусі. Цішку Гартнаму, неардынарнаму чалавеку новай эпохі, Янка Купала прысвяціў верш “Ці хто думаў...”, аўтограф якога можаце бачыць у вітрыне. У 1927 г. у Мінску адбыўся VIII Усебеларускі з’езд Саветаў, на якім была прынята другая Канстытуцыя Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі. Сярод яго дэлегатаў быў і Янка Купала.

Усе мы ведаем, што Янка Купала – народным паэт Беларусі. Але гэтае громкае слова, ажыццяўляецца толькі пасля таго, як паэтычны талент атрымлівае афіцыйнае прызнанне з боку дзяржавы. Пастановай ад 10 чэрвеня 1925 г. Савет Народных Камісараў БССР аб наданні Янку Купалу звання першага народнага паэта. Перад Вамі аўтограф верша Янкі Купалы “Шляхам гадоў”, дзе паэт згадвае свой творчы шлях і разважае пра яго неадрыўна ад лёсу Бацькаўшчыны. З нагоды ўганаравання паэта цэлы нумар газеты “Савецкая Беларусь”, № 107 ад 16 мая 1925 г., быў прысвечаны 20-годдзю творчай дзейнасці Янкі Купалы. Як і часопіс вясковай моладзі “Малады араты”, № 4 за 1925 г. У свой юбілейны год Янка Купала зрабіў вось гэты фотаздымак з удзельнікамі літаратурнага аб’яднання “Маладняк”, маладыя паэты якога звалі яго “дзядзька Янка”. Дзядзькам Янка Купала быў для таленавітых студэнтаў, якіх ён склікаў на сумесныя сустрэчы, адным з прыкладаў прызыву сабрацца з’яўляецца верш «Моладзі».

Янка Купала быў прызнаным і знакамітым паэтам. Вядомы мінскі мастак Янкель Кругер (1868–1940) у 1923 г. малюе прыжыццёвы партрэт Янкі Купалы. Калі пачалася вайна, гэты партрэт вывезлі з майстэрні ў Віцебск, а сама майстэрню з іншымі палотнамі падпала пад бомбы. Пазней, пад час Вялікай Айчыннай вайны, гэты партрэт быў вывезены ў Германію. Пасля вайны, калі даведаліся, хто на ім, партрэт перадалі ў наш музей.

На левым баку партрэта вы можаце ўбачыць кветку півоні. Дамалявалі яе крыху пазней, ужо пасля рэстаўрацыі на месцы пашкоджання. Такая нехарактэрная дэталі з’явілася тут невыпадкава: са слоў Уладзіславы Францеўны, жонкі Купалы і захавальніцы яго таленту і славы, праходзячы

міма дома паэта на Захар'еўскай, нераўнадушныя людзі пакідалі на падвакенцы кветкі. Іх паэт вельмі любіў, асабіста белыя ружы і півоні.

Нягледзячы на заказны характар, партрэт перадае Купалаўскія рысы як асобы, што адчуваецца ў разняволенай, неафіцыйнай пастаноўцы фігуры, кнізе на каленях, дымлівай цыгарэце, расшпіленым пінжаку. У кабінёце паэта ля адкрытага насцеж акна з відам на ранішні квітнеючы сад. Мажорны, светлы каларыт карціны, матыў ўзыходзячага сонца сведчаць аб здзейсненых спадзяваннях паэта – Беларусь здабыла, нарэшце, дзяржаўнасць.

Лента жыцця працягваецца далей. Надыходзяць 20-я гады - перыяд “беларусізацыі”. Людзям дазвалялася гаварыць па-беларуску, пачала друкавацца літаратура на беларускай мове. І вось у 1922 годзе, на хвалі натхнення і новага подыху, Янка Купала выдае чацвёрты паэтычны зборнік “Спадчына”. Усе творы знітаваныя ідэяй адраджэння і незалежнасці Бацькаўшчыны, праблемай выбару свайго шляху на злome гісторыі і адказнасці за гэты выбар. Вось тут мы можам убачыць першае выданне зборніка і аўтограф знакамітага верша “Спадчына”, напісанага ў 1918 г.

*“Ад прадзедаў спакон вякоў
Мне засталася спадчына;
Паміж сваіх і чужакоў
Яна мне ласкай матчынай”*

Фонавы фатаздымак – гэта будынак вышэйшай навуковай ўстановы Інстытута беларускай культуры, які створаны ў 1922 г. Янка Купала працуе ў Тэрмілагічнай камісіі Інбелкульту, удзельнічае ў Акадэмічнай канферэнцыі па рэформе беларускага правапісу і азбукі.

Да ажыццяўлення мары, каб Беларусь заняла “свой пачэсны пасад між народамі” паэт заклікае ў шматлікіх артыкулах, апублікаваных на старонках газеты “Беларусь”, Патрыятычная публіцыстыка Янкі Купалы фарміруе беларускую грамадскую думку ў БССР пачынаецца інтэнсіўнае развіццё нацыянальнай навукі і культуры. У 1927 г. ствараюцца літаратурныя аб’яднанні “Маладняк”, “Полымя”, “Узвышша”.

Многім з нас яшчэ з маленства Купала вядомы як дзядзька Янка - сябра моладзі і аўтар цудоўных дзіцячых вершаў. Самы знакаміты з іх канешне ж “Хлопчык і лётчык” 1935 года, аўтограф якога перад вамі.

Не дзіўна, што гэты верш вельмі падабаўся дзецям, сярод якіх былі і будучыя вядомыя касманаўты: Юрый Гагарын, Уладзімір Кавалёнак і Віктар Гарбатка. Маці Юрыя Гагарына, Ганны Цімафееўна Гагарына, пакінула аўтограф для нашага музея, таму што маленькі Юрый вельмі любіў чытаць гэты верш Купалы ў дзяцінстве.

У гэтай вітрыне мы можам убачыць верш “Алеся”, які Янка Купала таксама напісаў у 1935 годзе. На фотаздымку побач Алеся Александровіч - жывая гераіня паэтычных радкоў. Дзіцячыя творы Купалы былі натхнены выхаванцамі і вучнямі яго жонкі, душою настаўніцы. Усіх іх разам можна пабачыць на фотаздымках. Абое Янка і Уладзіслава вельмі любілі дзяцей, але за 26 гадоў шлюб у так і не нарадзілі сваіх. Яе любоў і адданасць была настолькі чыстая, што яна вырашыла прысвяціць сваё жыццё захаванню памяці пра вялікага паэта.

Уладзіслава збірае матэрыялы па ўсім Савецкім Саюзе, звязваецца з тымі, хто ведаў паэта, просіць напісаць успаміны аб ім, заказвае яго партрэты, фармуе калекцыі музея. І менавіта дзякуючы ёй мы зараз ведаем, якія падзеі натхнялі Янку Купалу і праз што ямы прыйшлося прайсці каб працягнуць свой творчы шлях і назаўсёды застацца светам у сэрцах беларусаў.

Дзякуй вам за ўвагу і да новых сустрэч у нашым музеі!

Final excursion

“Yanka Kupala. Living History of 1920s”

Darya Lazarava

Group 31SB

Good morning! My name is Darya and I'm very delighted to be your guide today. Welcome to the hall that's dedicated to the 1920s in Yanka Kupala's creative path. That decade was extremely hard for Belarusian people and for the poet especially. Let's start the narrative from the city of Smolensk. Here Yanka Kupala lived from the beginning of 1917 in a townhouse located on Malaya Bogoslovskaya street. Belarusian artist Arlen Kashkurevich made the sketch you can see on the upper belt of the exhibition to commemorate the bond between a poet and a city. On the photo below you can see Kupala himself. He's just turned 36 but he was indeed quite handsome.

Yanka Kupala has been a patriot for all his life. That's why he always was involved in political and social life of his motherland. That time Belarus was overcoming a series of tragic events: the 1st World War, a civil war and two revolutions. A panoramic canvas "Days of October 1917" by Ludvig Asetsky is a reflexion of unbearable suffering of Belarusian people. The pain can be seen through vivid colour scheme, distorted buildings and oppressed postures. We can clearly understand that for Belarusian there wasn't any hope at all. The political occupation was over common folk and it meant only fear and sorrow.

Kupala was literally suffocated by the happening events. So he 'd been fasting for 3 long years he hadn't written a sentence. But the 1918 came: the 1st World War ended and Belarussian People's Republic was proclaimed as a completely independent state. This events gave poet hope – he breaks the long writing block and writes 5 sonnets in one night. In his poetry Yanka Kupala addresses to his motherland with a pure love and joy. In this showcase we can see one of them: the sonnet "For the Motherland".

*'I take my flute, so long in slumber lying,
And try once more to make its voices heard'*

Indeed, he succeeded in it. Millions of voices of artists, writers, politicians were finally heard. It was time to revive and reform, to build a better Belarus anew.

In Smolensk Kupala was surrounded by lots of like-minded people. But the one that left most impact on his work was Maksim Garetsky. They've become acquainted in 1913, working for newspaper "Nasha Niva". According to Maksim's brother, Gavril, the men got along really well and besides literature have been discussing ethnography and history.

And history was made right in front of their eyes. Let us recall some historical events happening at that time. From February 21 to March 25 Three Constituent Charters of a completely new form of government - Belarusian People's Republic - were adopted. From now Belarus was truly declared an independent state apart from the Soviet land.

But things weren't as joyful as they seemed. Despite being formally free, Belarussian People's Republic was still sitting under Soviet hand. On the second anniversary of the proclamation of the BPR, Yanka Kupala wrote a tragic piece "The Memorial Day". The quotes from it are full of ruined hope as the independence of a new liberal Belarusian land, unfortunately, remained only on paper.

Later on the Conference of the Bolshevitskaya party was held in Smolensk. The life-changing Manifest of Z.Zhylyunovich rearranged the BPR into the semi-independent part of USSR - Belarussian Soviet Socialist Republic. In 1927 Minsk hosted the Eighth All-Belarusian Congress of Soviets, which adopted the Second Constitution of the BSSR. Among its delegates was Yanka Kupala. That's how a poet made his contribution to the political life of Belarus.

As we all know clearly Yanka Kupala is a national poet of Belarus. His poetic talent has received official recognition from the state in June 1925. This year was also the 20th anniversary of his work in literature. To commemorate this event Yanka Kupala wrote a poem "Through the Years" where he recalls his creative path. On this photo Kupala is surrounded by poets of new generation - molodnyakovtsi who treasured the poet so much that called him just Uncle Yanka.

The significant part of the exhibition is a lifetime portrait of Yanka Kupala made by famous artist Yankel Kruger in 1923. You can see a very atypical detail on the left side of the portrait. It's a pink peony flower. It was painted over a damaged

part of the portrait on purpose. Kupala's wife Vladislava told that passer-bys would put flowers on poet's windowsill to delight him without disturbing. Yanka Kupala adored flowers, especially white roses and peony. The details of a secular portrait are not uptight at all: poet's figure is relaxed, his jacket is slightly opened, he has a cigarette in his hands and he is captured with a light smile. All the artistic features resemble Kupala's intention to make Belarus bright again.

The roaring 20s are coming. It was a blossoming of Belarusian language and art. People were free to use their mother tongue, lots of authors published their Belarusian works. In 1922 Kupala became so inspired of this national uprising events, that he finished his fourth collection of poems named 'Legacy'. At the same time Yanka Kupala works for the newspaper 'Belarus' where he writes countless articles with 'Independence' and 'Need more uniqueness' as titles. Since 1922 the poet became a member of commission in Institute of Belarusian Culture where he made his contribution in belarussian grammar and lexics. He was an inspiration for the younger generation of poets. That's why in 1927 such literature unions as 'Maladnyak', 'Polimya' and 'Uzvishsha' appeared.

For most of his life Yanka Kupala was a living role-model for children and teens. In his creative legacy there was always a place for children's poetry. Kupala himself adored young ones. His relatives and friends would say that Kupala's home was always full of laughter and giggles. The most famous piece for children is indeed 'A boy and a pilot' which Yanka Kupala dedicated to a 7 year old dreamer boy. No surprise that this poem was popular among future astronauts: Yuri Gagarin, Uladzimir Kovalenok and Viktor Garbatka. These lines inspired the boys in their dream of flying high.

Surely, Yanka Kupala's poetry wasn't only for the boys. There's a exiting piece called 'Alesya' – a young girl who dreamed of becoming a pilotess. An up here is a living prototype of poetic lines – Alesya Aleksandrovitch. On the picture she is sitting next to Kupala's wife and muse Uladzislava. She worked as a teacher and was always surrounded by youngsters. Both Yanka and Uladzia treasured children, but unfortunately didn't have their own. They've spent together 26 years as a married

couple, literally till death did them part. After terrible accident with Yanka Kupala, Uladzislava was the one to dedicate her whole life to protect her husband's legacy and talent. She would ask Kupala's friend to write memories of him, ordered portraits, saved his belongings and composed exhibits. All the hard work to make Yanka Kupala's name remain the brightest light in our hearts up to modern days.